

Inkomsttrygghetens nya mosaik

*Kompletterande ersättningar vid
inkomstbortfall i Sverige*

Axel Cronert
Klara Eklund
Lisa Laun
Karin Meiton

IFAU

UPPSALA
UNIVERSITET

Varför ett referensverk om
kompletterande ersättningar?

*Varför ett
referensverk om
kompletterande
ersättningar?*

- ➔ Bedöms ofta ha ökat i betydelse under 2000-talet (Grees, 2015a, 2015b; Hagen, Laun, m.fl., 2022; Lindellee, 2021)
- ➔ Kan påverka inkomstjämlighet, sysselsättning, välbefinnande m.m. (Hesselius och Persson, 2007; Andrén 2014; Andersson, 2017)
- ➔ Väcker frågor om hur den svenska välfärdsmodellen påverkas
- ➔ Svårt att studera då det saknas fullständig och tillgänglig data om regler och villkor

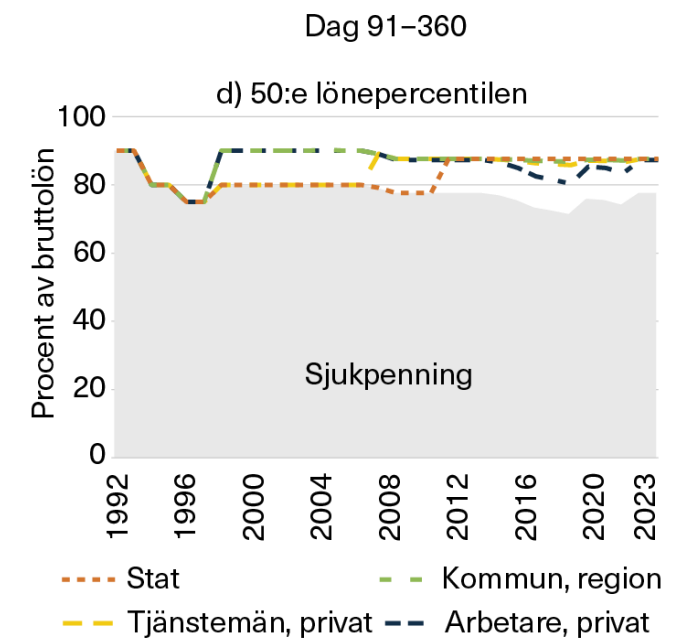
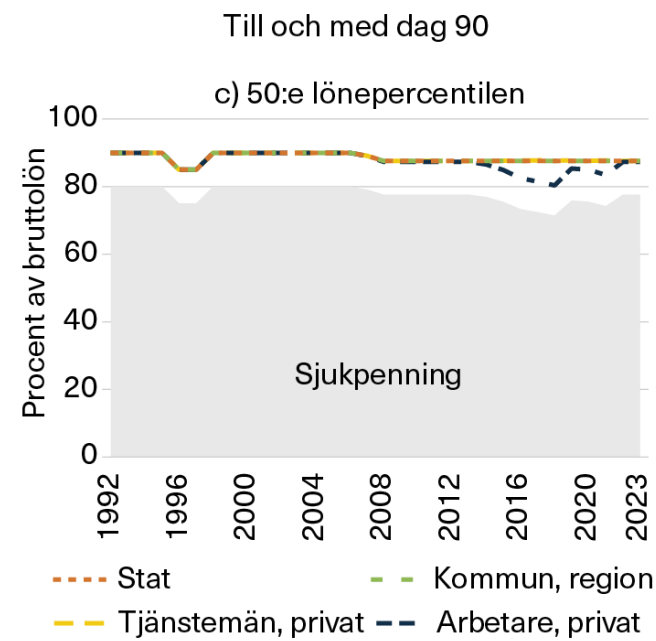
Bokens bidrag

- ➔ Förlänger tidigare kartläggningar på *fyra försäkringsområden* och *fyra avtalsområden* (jmf. Sjögren Lindquist och Wadensjö, 2005, 2011; Sjögren Lindquist, 2018; Grees, 2015; Lindellee, 2018)
- ➔ Beräknar ersättningarnas betydelse för olika gruppers inkomsttrygghet
- ➔ Kartlägger hur avgifterna har utvecklats de senaste decennierna
- ➔ Analyserar mönster i utbetalningar över tid och försäkringsområden

Slutsats 1:

En mosaik av
trygghetslösningar
i ständig förnyelse

*Typfallskattningar
visar en mosaik av
ersättningsnivåer
som varierar över tid*

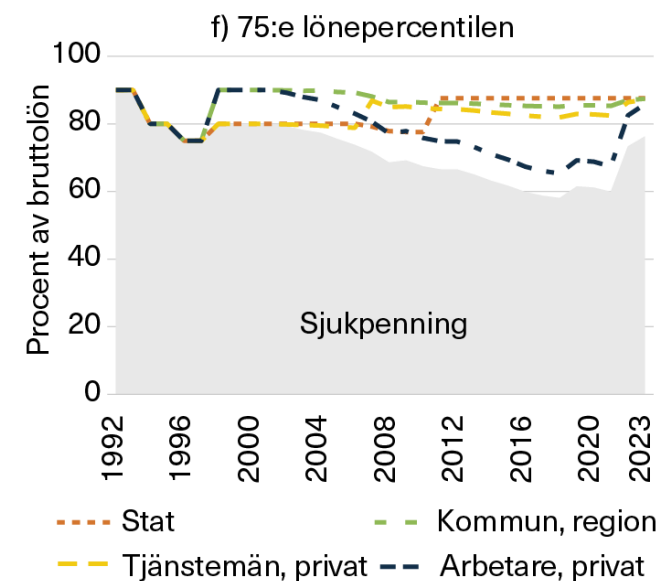
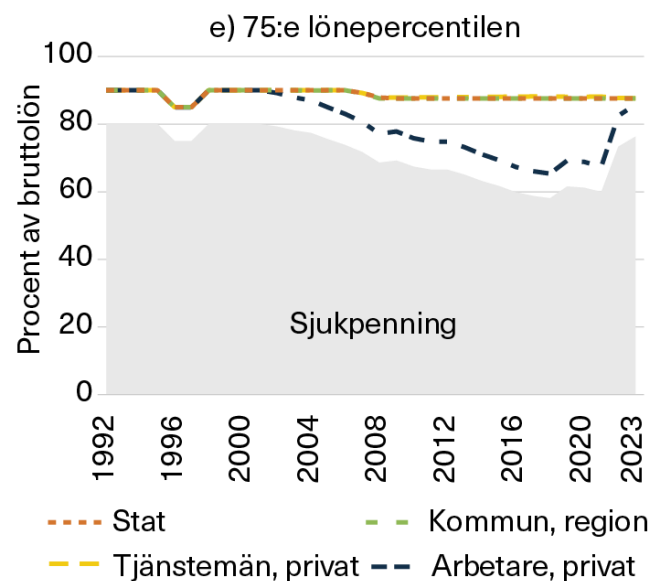
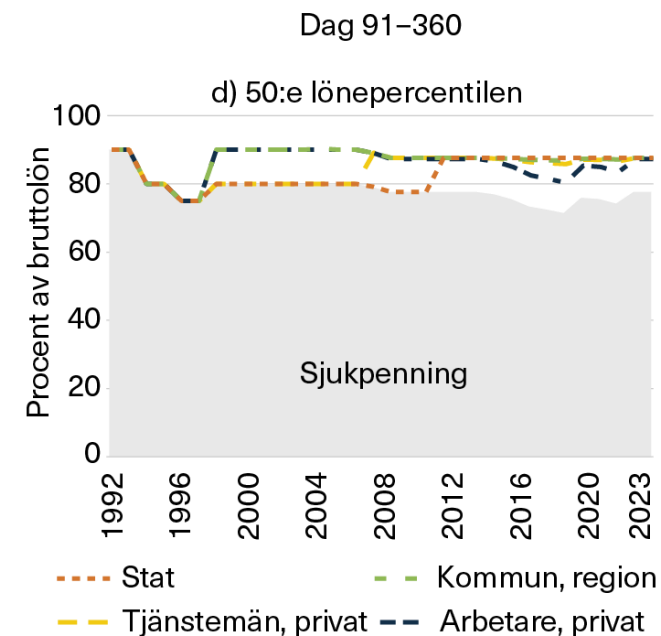
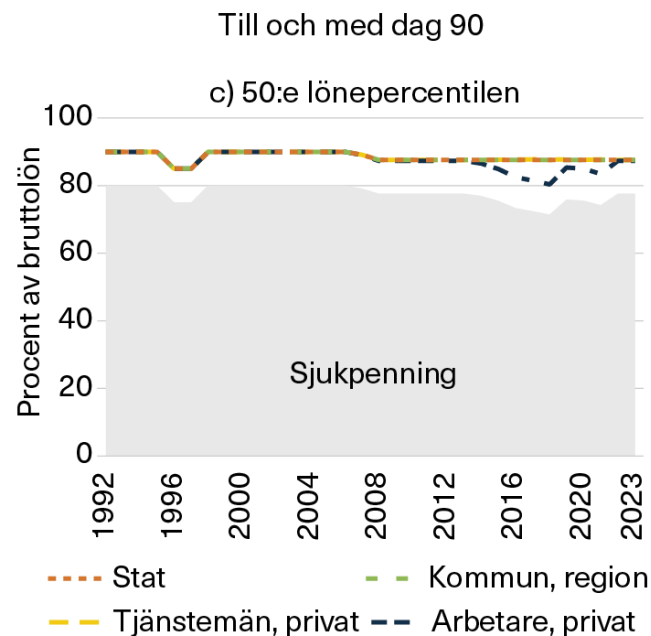

Typpersonen är 40 år gammal, har haft en fast heltidsanställning de fem senaste åren och mottar inkomstrelaterad ersättning från sjukförsäkringen.

*Typfallskattningar
visar en mosaik av
ersättningsnivåer
som varierar över tid*

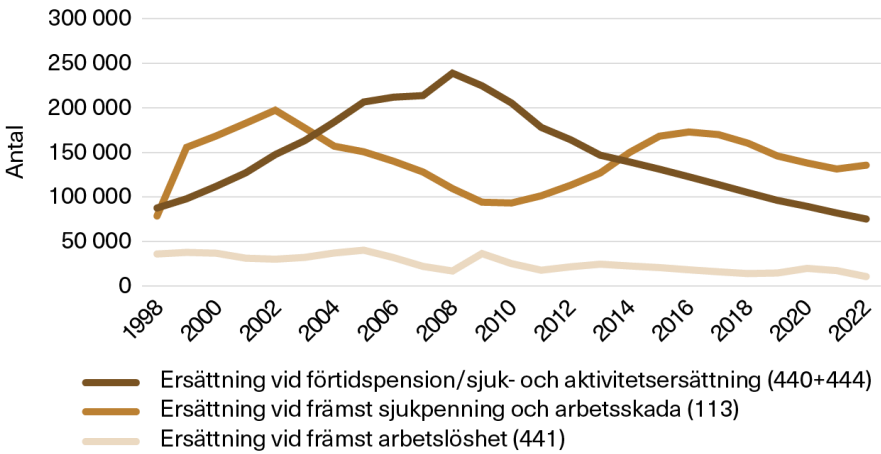
*... och blir mer brokig
vid högre lönenivåer*

Typpersonen är 40 år gammal, har haft en fast heltidsanställning de fem senaste åren och mottar inkomstrelaterad ersättning från sjukförsäkringen.

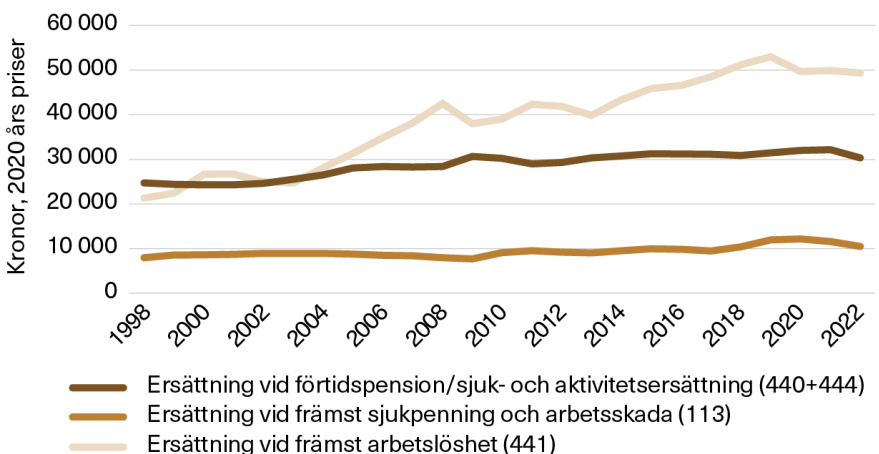

*Olika samspel med
det offentliga via
kvalificeringsvillkor
respektive inkomsttak*

Antal mottagare av kompletterande ersättning

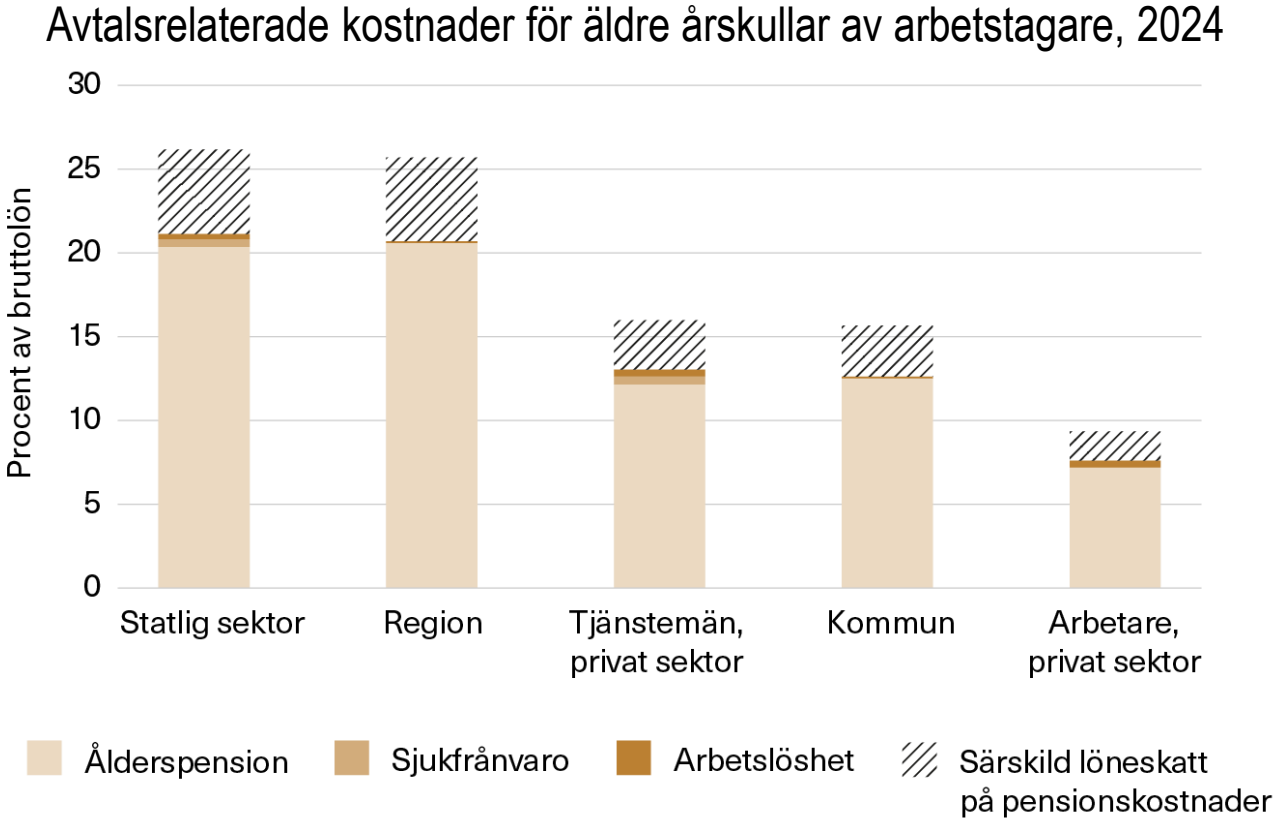

Kompletterande ersättning mer mottagare (kr)

*Redovisningen utelämnar ersättning i form av lön.
Källa: SCB, Lönesummestatistik.*

Kostnader för pension dominerar avgifterna

Kostnader för ersättning i form av lön framgår inte av figuren. För samtliga avtalsområden redovisas kostnader eller preliminära kostnader för 2024, utom förprivattjänstemän där 2023 redovisas. I ålderspension ingår: genomsnittlig individuell sparpremie värdesäkringspremie, individuell ålderspension, kompletterande ålderspension och ålderspension flex, i genomsnitt per alla löner (statlig sektor); genomsnittlig individuell ålderspensionspremie, ITPK, familjepension, särskild värdesäkring, och utjämningspremie, i genomsnitt per alla löner (tjänstemän i privat sektor); avgift till Avtalspension SAF-LO samt högsta deltidspension enligt avtal för inkomster upp till 7,5 ibb (arbetare i privat sektor) samt genomsnittligt PO-pålägg avseende förmånsbestämd och avgiftsbestämd avtalspension (kommun respektive region).

Slutsats 2:

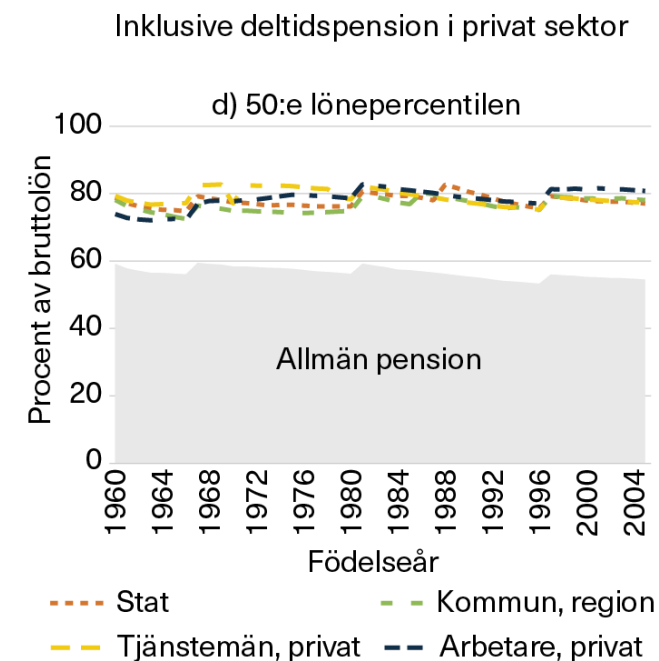
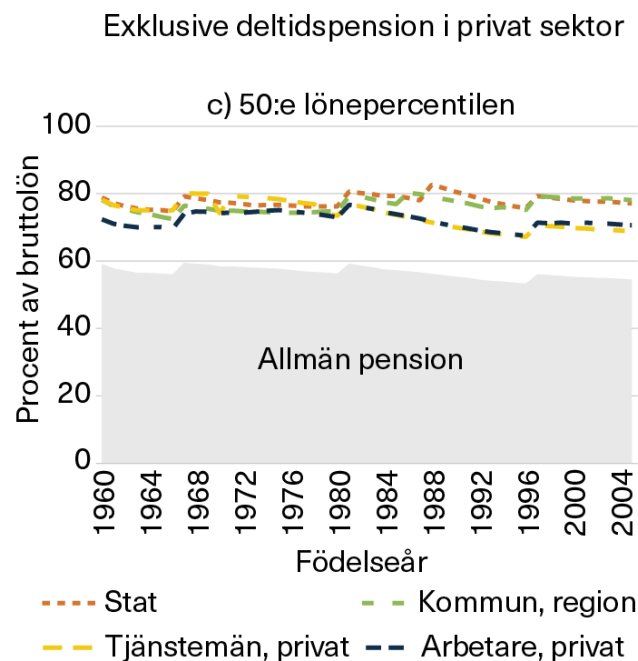
Utveckling mot ökad
utfallsuniversalism
– om än inte för alla

*Regler och villkor har
i många avseenden
blivit mer lika för
olika grupper (men
skillnader kvarstår!)*

- ➔ Sjukfrånvaro
 - En strävan har funnits att ge liknande förmåner åt olika grupper
 - Likformigheten har stärkts av lagstiftning i början av 1990-talet
- ➔ Föräldraledighet
 - Kvalifikationskraven har blivit mindre restriktiva och mer lika
 - Ersättningsperioderna har förlängts och konvergerat uppåt
- ➔ Arbetslöshet
 - Grundkonstruktionen har blivit mer lik (AGB undantaget)
 - Visstidsanställda kan numera få ersättning i privat och statlig sektor
- ➔ Ålderspension
 - Övergång till avgiftsbestämda pensioner med längre inbetalningsperioder och relativt lika avsättningar under och över tak
 - Men: Extra pensionsavsättningar skapar skillnader mellan branscher i privat sektor

*Typfallsberäkningar
visar mer likartade
tjänstepensioner –*

*när vi tar hänsyn till
deltidspensionerna!*

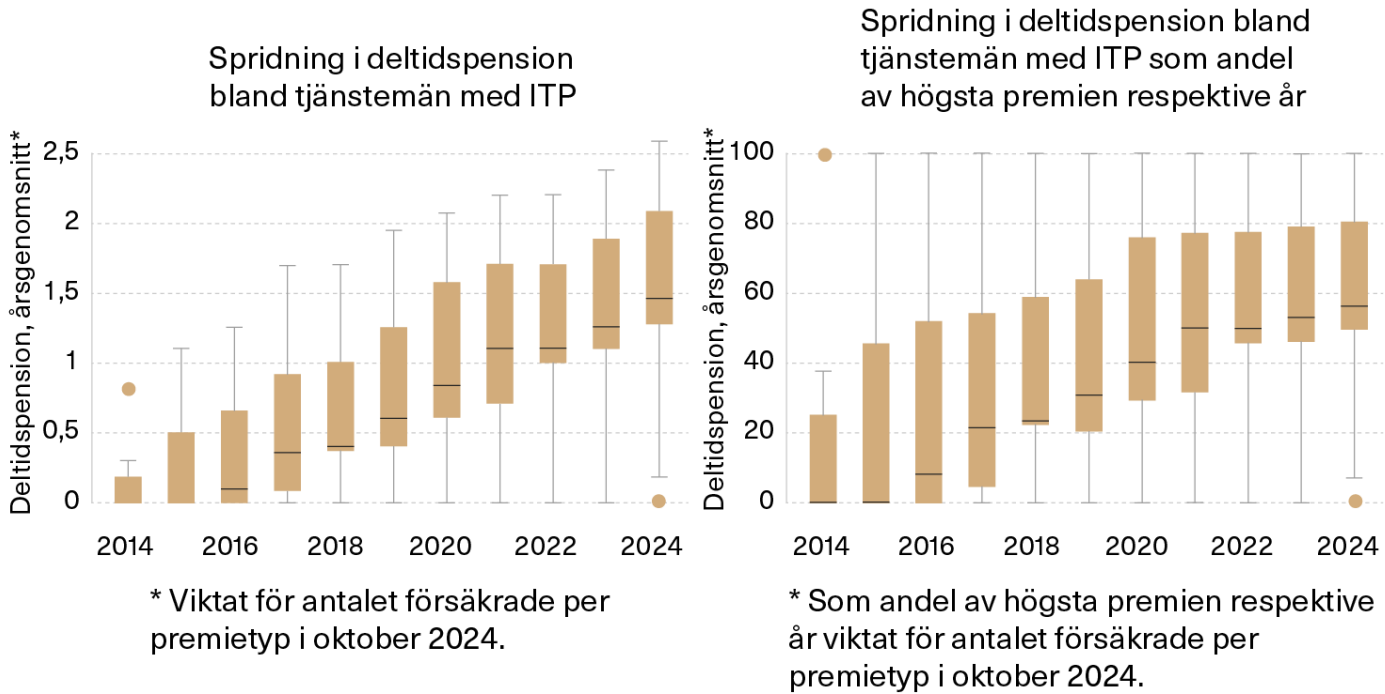

*Källa: Pensionsmyndighetens Typfallsmodell
samt egna beräkningar*

Typpersonen antas träda in på arbetsmarknaden och på det aktuella avtalsområdet vid 20 års ålder och antas sedan arbeta oavbrutet inom samma avtalsområde och med samma lön tills den uppnått den riktålder för det allmänna pensionssystemet som gäller för dennes årskull. Därefter börjar personen ta ut sin allmänna pension samt sin tjänstepension med livsvarigt uttag.

*Spridning mellan
avtalsområden:*

*Exemplet med
privattjänstemäns
deltidspension*

Vad innebär de kompletterande ersättningarna för universalismen i inkomsttryggheten?

Jmf. Blomqvist & Palme (2020)

- ➔ Tillgång för alla på samma villkor
 - Minskad universalism – en betydande del av arbetstagarna i privat sektor täcks inte av ersättningarna, och kvalifikationsvillkor varierar
- ➔ Enhetlig och gemensam förvaltning
 - Minskad universalism – ersättningarna förvaltas av olika aktörer
- ➔ Likformig och offentlig finansiering
 - Tudelad bild – inte offentligt finansierad, men relativt lika nivåer för olika grupper
- ➔ Förmånliga ersättningar även för de med högre inkomster:
 - Stärkt universalism – upprätthåller relativt hög kompensationsgrad för stora delar av befolkningen.

=> Utveckling mot ett slags »utfallsuniversalism på omvägar« för stora grupper av svenska arbetstagare?

Slutsats 3

Komplexiteten fortsatt hög
– kunskap behövs om
konsekvenserna

Välfärdssystemets
komplexitet ökar

Tabell 1. Översikt över de kollektivavtalade ersättningarnas organisering 2024.

	Privatanställda tjänstemän	Privatanställda arbetare	Statlig sektor	Kommun, region
Ålderspension	Alecta (ITP) Avtalat (valcentral) Collectum (administrerar, upphandlar)	AMF (SAF-LO)*** Fora (valcentral)	SPV och Kåpan (PA 16)	KPA Pension**** (AKAP-KL/AKAP-KR) Pensionsvalet, Valcentralen (valcentraler)
Sjukdom	Arbetsgivaren* Alecta (ITP)	Afa Försäkring (AGS)	Arbetsgivaren* SPV (PA 16)**	Arbetsgivaren* Afa Försäkring (AGS-KL)
Föräldraledighet	Arbetsgivaren	Afa Försäkring (FPT)	Arbetsgivaren	Arbetsgivaren
Arbetslöshet	Trygghetsrådet TRR (AGE)	Afa Försäkring (AGB)	Trygghetsstiftelsen (Trygghetsavtalet, Avtal om omställning)	Omställningsfonden (KOM-KL/KOM-KR)

*Komplexiteten skapar
utmaningar för
individer och
beslutsfattare*

<i>Utmaningar för enskilda arbetstagare</i>	<i>Utmaningar för politiska beslutsfattare</i>
– Risk att gå miste om ersättning man har rätt till (se ISF 2018; Lindellee 2018) – Risk för överförsäkring till följd av låg kännedom	– Gör det svårare att förutse hur individer och arbetstagare påverkas av reformer – Reformen för att ändra incitament kan motverkas av kompletterande lösningar – Svårt att förutse hur parterna reagerar
<i>Tänkbara lösningar</i>	<i>Tänkbara lösningar</i>
– Fler automatiska lösningar som minskar individens ansvar för att ansöka – Mer insatser för kunskapsspridning	– Mer kunskap behövs om såväl ersättningsarnas effekter som parternas drivkrafter och agerande

